

nas (enligt Lundgren-Brate) några få belägg på namnet *Folkmar* (*Folmar*). Däremot är det mera utbrett i Danmark under medeltiden, särskilt på Själland och Lolland-Falster. På västgermanskt område är namnet vanligt, särskilt bland frankerna: fht. *Folcmar* (*Folmar*, se Förstemann), mlt. *Volmarus* (*Volmer*), feng. *Folcmar*. Namnet har därför tidigare antagits vara inlånat till Sverige och Danmark från Tyskland och Nederländerna (E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 103). Den överraskande förekomsten i en runinskrift från början av 1000-talet gör kanske saken något tvivelaktig. Det är möjligt, att namnet verkligen har funnits från gammal tid i Sverige och Danmark, om också sällsynt. F. ö. är att märka, att förleden i de båda namnen *Folkmar* och *Folkbiorn* är gemensam. Vi finna sålunda här ett nytt exempel på s. k. variation i namnskicket under vikingatiden i Sverige (E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 7 f.).

359. Skepptuna kyrka.

Pl. 35.

Litteratur: E. Brate, Anteckningar (ATA); Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 253.

Äldre avbildning: Brate foto 1907 (ATA).

Runstenen anträffades vid kyrkans reparation år 1907 i golvet under predikstolen. Den låg med den ristade sidan uppåt intill norra kyrkoväggen såsom fyllnad jämte tegelgolvet; över tegelgolvet var ett trägolv. Stenen var sönderslagen i fyra stycken, ett större och tre mindre. De lågo icke tillsammans i golvet, men då de sammanfördes, passade de noga tillsammans. Så när som på h. hörnet nedtill är runstenen fullständig. Upptill på h. sidan är den något skadad. Den förvaras nu i vapenhuset, fastsatt vid östra väggen.

Grå granit. Höjd 0,74 m., största bredd 0,40 m. Ristningen består av breda linjer men är grunt huggen.

Inskrift:

kiftir · mina · ik - ktir nu · . . . i

5 10 15 20

Till läsningen: 1 **k** är otvivelaktigt inskriftens första runa. Den är icke stungen. Framför den finnes intet sk. På 2 **i** finnes en grund fördjupning, som möjligen är huggen. Bst i 7 **m** äro svaga; men runan har säkert varit **m**, icke **h**. Alla runorna på v. sidan äro f. ö. säkra. Bst i 12 **k** är fullt säker, ehuru övre delen är förstörd; icke **f**. Ett stycke av stenen är avslaget upptill på h. sidan; av runan 13 finns endast hst:s nedersta del i behåll. Den följande runan 14 är **k**, icke **f**. En fördjupning nedanför bst är ej huggen. De följande runorna äro fullt tydliga. Bst i 18 **n** är nästan vågrät. 19 **u** har bst utgående från hst:s mitt; den är djupt huggen och säker. — Brate: 7 **h**. 14 **f**.

Stenen är knappast en vanlig minnesvård. Häremot talar såväl det lilla formatet som inskriften. Ovisst är, vad stenen och dess oklara inskrift kan ha tjänat för syfte. Den är tämligen skickligt utförd. Såväl ormslingan som runornas former vittna om, att ristaren har känt till runstenar och runornas bruk som skrivtecken. Det är därför knappast troligt, att runorna uteslutande ha haft ett dekorativt ändamål. Inskriftens början, 1—10 **kiftir · mina**, kan återge ett fornsvenskt *giftir mina(r)* »mina gåvor».

360. Gådersta, Skepptuna sn.

Pl. 36.

Litteratur: B 24, L 516, D 2: 152. J. Bureus, F a 6 s. 201, 204 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 312, F a 1 s. 71; O. Verelius, *Manuductio compendiosa* (1675), s. 57; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 37, *Monumenta* 3, bl. 92; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 45; O. Celsius, SR 1 s. 197, 2 s. 76; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 12, Anteckningar (ATA); O. von Friesen, *Upplands runstenar* (1913), s. 53.

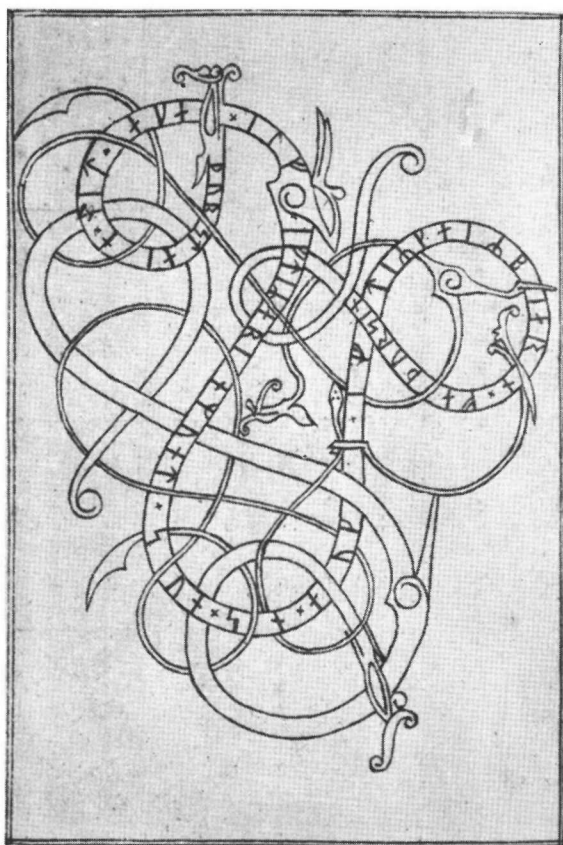

Fig. 68. U 360. Gådersta, Skepptuna sn.
Efter teckning av Rhezelius.

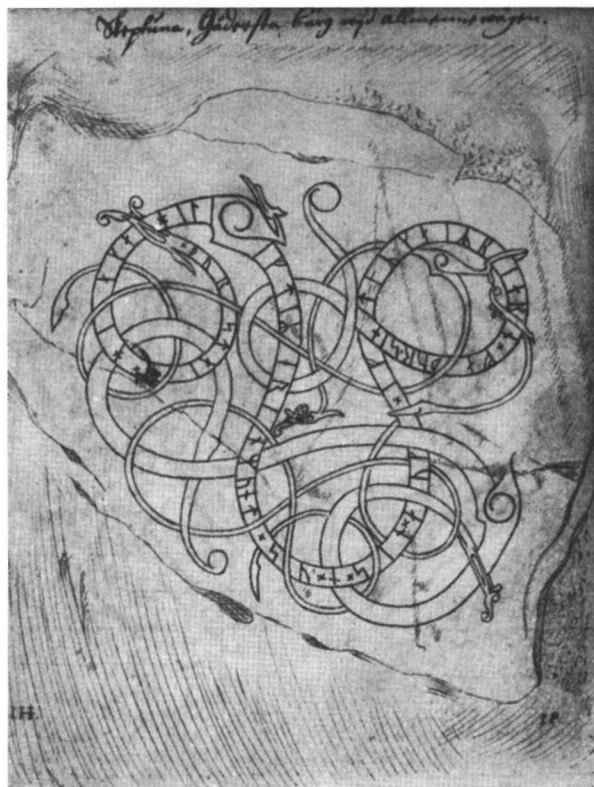

Fig. 69. U 360. Gådersta, Skepptuna sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2 n:r 25); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 129); träsnitt i Verelius' *Manuductio*, s. 57; Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, *Monumenta* 3 och B 24); Dybeck a. a.; Brate foto 1914 (ATA).

Ristningen finnes på en låg och något sluttande berghäll NÖ om Gådersta, 100 m. SÖ om vägskelet mellan vägarna till Lunda, Gottröra och Frösunda, 12 m. SV om vägen till Frösunda, strax nedanför lägenheten Gåderstaberg och mitt emot handelsboden Fridensborg. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm».

Ristningen är avtecknad redan av Rhezelius och förekommer i Bureus' samlingar. Platsen uppges vara »I Skiäptuna vid Gådesta» (F a 6 s. 201), »Widh Gådersta grind i berget» (F a 6 s. 204), »Gåderstad i Berget» (F a 5). I *Ransakningarna* finnas följande uppgifter om forn lämningar vid Gådersta: »Vthi Gåderstadh på garden finnes en Runasteen pårijtat sampt en liten inne i Stugan. Item i Västergården Dito 3 stycken derstädes och åtskillige ättebackar och griffter, sampt en stoor Jordhögh på samma Egor der städes och ett berg medh bookstafwer opårijtat wijdare Describering der om weet ingen.» Peringskiöld anger platsen: »Skeptuna, Gådesta bärg wijd allmennewägen» (B 24: »Gåderstad berg»). (Verelius, Dijkman och Liljegren ha namnet Jäderstad.) Den ristade hällen U 360 är den enda av de många från äldre tid omtalade runristningar vid Gådersta, som fanns kvar på Dybecks tid och som ännu finns i behåll.

Den ristade bergytan är överst nästan plan och vågrät men sluttar något nedåt landsvägen. Ristningen är nästan fyrkantig, 2 m. × 1,73 m. Tämmligen tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

+ þurstein × hiak × a hili iftir erinmund × sun × sin × auk × iftir kairbiarn × faður × sin
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Þorsteinn hiogg a helli æftir Ærinmund, sun sinn, ok æftir Gæirbiorn, faður sinn.

»Torsten högg på hällen efter Ärenmund, sin son, och efter Gerbjörn, sin fader.»

Till läsningen: Icke stungna äro 12, 45 **k**, 15, 18, 40 **i**. 23 **e** har en fördjupning på mitten, troligen huggen. Sk efter 12 **k** är säkert. Efter 13 **a** intet sk, icke heller efter 22 **a** och 44 **a**. Efter 17 **i** finns möjligen ett sk. Bst i 46 **a** är kort. Intet sk vid inskriftens slut. — Rhezelius, F a 6: 9—17 **hiaka** × **ilf**, 23 **a** (s. 201), **e** (s. 204); F l 2: 9—17 **lit** × **aka** × **ilf**, 23 **a**, 35 **i** saknas. Bureus' kopparstick och Verelius' träsnitt följa teckningen i F l 2. — Peringskiöld: 9—17 **hiak a hili**, 23 **e**. Träsnittet (B 24) har ett tydligt sk × efter 32 **u**, där teckningen har en skravering. — Dybeck: 9—17 **hiak a hili**, 23 **e**. — Brate: 9—17 **hiak a hili**, 23 **e**, 46 **e**.

Rhezelius har felaktigt läst **ilf** för 14—17 **hili**. Däremot har han läst rätt 9—13 **hiak a** (F a 6), ehuru han icke observerat skiljetecknet efter 12 **k**. Men då han här trott sig finna verbet hacka (**aka**), har han troligen vid renritningen av sin teckning »rättat» 9—10 **hi** till **lit**. Verelius översätter **ilf** »Rune-drakan». Dijkman: »*Ilf*, det är hälla, wij säija ännu, det är intet god alf i honom, det är stenart.»

Om namnet *Gæirbiorn* se Sö 213. Torsten och Ärenmund äro säkerligen, såsom redan Dybeck har antagit, och efter honom v. Friesen och Brate, samma män som omtalas i ristningen vid Veda i Angarns sn, U 209. Torsten har varit bosatt vid Gådersta, och där har han låtit i berget hugga en ristning till minne av sonen Ärenmund och fadern Gerbjörn. Han har förvärvat gods i Gårdarike och för detta köpt Veda by, där han likaledes utfört en ristning till minne av Ärenmund.

361. Gådersta, Skepptuna sn.

Litteratur: B 17, L 513. J. Bureus, F a 6 s. 207 (Rhezelius), F a 5 n:r 316; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 91.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (F l 2 n:r 29); P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 17).

Runstenen fanns enligt Rhezelius (F a 6) »Widh West^r. gårdz Wangns lidher» (»Wid Wagnslideret» F a 5), enligt anteckning i Peringskiölds *Monumenta* »I Gådersta tomt» (B 17: »Gådersta tomt»). Den är numera försvunnen och har förgäves eftersökts.

Stenens höjd ung. 2,75 m., bredd ung. 1,80 m.; ristningens höjd ung. 1,67 m., bredd ung. 1,42 m.

Inskrift (enligt B 17):

erefast · atala + auk · stain þair · litu · rkta stanir · at · bihrn · uk · hulma · rita
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Ærnfast[r] . . . ok Steinn þæir letu retta stein(?) at Biorn, ok Holma rett[i].

»Ärnfast . . . och Sten de läto uppresa stenen efter Björn, och Holma uppreste.»